

Barry Keane

Uniwersytet Warszawski

Wydział Neofilologii

Instytut Anglistyki

Zakład Językoznawstwa Angielskiego Stosowanego

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko. Barry Keane

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- 1996 – Uzyskałem tytuł magistra filologii klasycznej z University College Dublin w Dublinie na podstawie pracy poświęconej analizie klasycznych wpływów na *Treny* Jana Kochanowskiego. Praca magisterska składała się z wprowadzenia, mojego tłumaczenia oraz klasycznego komentarza filologicznego, który skupiał się na pokazaniu, jak Kochanowski usiłował przezwyciężyć ograniczenia językowe poprzez poetyckie odkrywanie tradycji łacińskiej literatury konsolacyjnej, która była szeroko rozpowszechniona w czasach Cesarstwa Rzymskiego. Komentarz ten miał pomóc czytelnikom w zrozumieniu siły kreatywności obecnej w *Trenach*, a w szczególności konwencji tradycji klasycznej, w ramach której tworzył Jan Kochanowski .
- 2003 – uzyskałem doktorat z filologii polskiej Wydziału Rusycystyki i Sławistyki Trinity College w Dublinie. Pracę doktorską pisałem pod kierunkiem dr Justina Doherty'ego, a moje badania były finansowane w ramach programu Trinity College Fellowship Scholarship. Tytuł mojej pracy oraz późniejszej publikacji (Warszawa: Agade, 2004) to *Skamander. The Poets and their Poetry. (Skamandryci. Poeci i ich poezja.)*. Celem rozprawy było zbadanie literackiej dynamiki obecnej w grupie Skamandrytów, w szczególności ich motywów poetyckich i wpływów literackich.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych.

W 2003 r. zostałem zatrudniony jako asystent w Zakładzie Językoznawstwa Angielskiego Stosowanego Wydziału Filologii Angielskiej Uniwersytetu Warszawskiego, a w 2005 r. uzyskałem awans na stanowisko adiunkta. Prowadzone przeze mnie zajęcia dotyczą translatoryki, a moje kursy na temat przekładu polskiej poezji kanonicznej i współczesnej, tłumaczeniach i turystyce oraz tłumaczeniach z polskiego na angielski cieszą się dużą popularnością. Byłem promotorem 90 prac magisterskich na Uniwersytecie Warszawskim.

W latach 2006-2014 byłem zatrudniony na drugim etacie w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej, (obecnie Uniwersytet SWPS) – do roku 2010 na stanowisku adiunkta, a następnie na stanowisku profesora mianowanego.

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego: Monografia *Irish Drama In Poland - STAGING AND RECEPTION, 1900-2000*. Bristol – Chicago: Intellect Ltd., 2016

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa):
Barry Keane, *Irish Drama In Poland - STAGING AND RECEPTION, 1900-2000* (2016) Intellect Ltd.

c) omówienie celu naukowego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Książka *Irish Drama In Poland - STAGING AND RECEPTION, 1900-2000* została opublikowana przez Intellect Ltd i stanowi pierwszą próbę dogłębnej analizy wpływu dramatu irlandzkiego na świat teatru polskiego. Analiza ta jest przedstawiona na tle kulturowego i literackiego dziedzictwa od wczesnych lat dwudziestego wieku aż do jego końca. W książce można znaleźć przedstawienie wszystkich wielkich postaci związanych z teatrem irlandzkim, których twórczość i działalność przyczyniła się do rozpowszechnienia dramatu irlandzkiego poza Irlandią w trakcie ich życia i później. Intrygującym aspektem badań jest wyczuwalna atmosfera oczekiwania na nadchodzące produkcje teatralne, wywołana przez powszechnie dostrzegane powiązania Polski z Irlandią. Jednakże, pomimo podekscytowania części publiczności i krytyków wizją oglądania spektakli, które celebrowałyby bratnie kultury Polski i Irlandii, bardzo często same produkcje teatralne potwierdzały niestety fakt, że

postrzeżenie narodowego pokrewieństwa i empatii było iluzoryczne, oraz że kulturalna przepaść pomiędzy dwoma państwami była głębsza niż pierwotnie sądzono. Co więcej, wiele irlandzkich sztuk było wystawianych w Polsce kilka lat po swoich oryginalnych premierach. W konsekwencji takiego opóźnienia szansa na dialog na temat współczesnych problemów wspólnych dla obu państw była stosunkowo niewielka.

Głównym tematem książki jest sposób adaptacji irlandzkich sztuk teatralnych do warunków polskich, a także opis i analiza wydarzeń i okoliczności, które doprowadziły do tego, że uwaga polskiej publiczności została zwrócona na konkretne sztuki irlandzkie. W książce przedstawione jest historyczne i literackie tło powstania tych produkcji. Dzięki ukazaniu szerszego kontekstu łatwiej jest oszacować wkład, jaki irlandzki teatr wniósł do polskiej historii, kultury i tradycji. Część zaprezentowanych w książce analiz jest poświęcona ocenie statusu i roli niektórych polskich tłumaczy dramatu irlandzkiego. Przedstawiony jest także szczegółowo zakres, w jakim przetłumaczone teksty różniły się od oryginałów pod względem interpretacji, odbioru i tego, jak dany tłumacz wyobrażał sobie Irlandię. Jak możemy się przekonać, na sposób konstruowania obrazu Irlandii przez danego tłumacza miał często mocny wpływ dialektowy charakter przetłumaczonych manuskryptów i ich związek z polskimi regionalnymi dialektami. Ważne były również polskie dzieła literackie i teatralne, które miały wpływ na krytyczny odbiór wystawianych sztuk irlandzkich. Co ciekawe, wysiłki tłumaczy często prowokowały debaty krytyków teatralnych o akulturacji sztuk oraz ich umiejscowieniu i połączeniu z różnymi regionami Polski, szczególnie z tymi kojarzonymi z żywą kulturą chłopską.

Poza rozdziałem o tle historycznym, który skupia się na Thomasie Moore i dziewiętnastowiecznej Polsce, książka omawia okres od początków wieku dwudziestego, kiedy to po raz pierwszy w Polsce wystawiane zostały sztuki George'a Bernarda Shawa, Oscara Wilde'a i J. M. Synge'a, aż do początków wieku dwudziestego pierwszego. Ciekawym przykładem kontrowersji towarzyszących niektórym inscenizacjom jest przypadek Seana O'Caseya, który zyskał przychylną krytykę za sztukę *Cock-a-Doodle Dandy*. Wpływ samego Shawa był silnie widoczny w inscenizacji, a to świadczy o jego znaczeniu w historii polskiego teatru. Warta uwagi jest również historia sztuki Shawa *Mrs Warren's Profession*, która bada przyczyny prostytucji. Kilka podrozdziałów mojej monografii przedstawia, jak

rozmaicie sztuka była interpretowana w różnych okresach oraz jak rozbieżne wywoływała opinie na temat społecznych bolączek Polski.

Książka skupia się głównie na wpływach, jakie sztuki irlandzkie wywarły na świat polskiej literatury i dramaturgii niedługo po swoich polskich premierach. Dotyczy to w szczególności wystawianych w Polsce sztuk W. B. Yeatsa, J. M. Synge'a, Seana O'Casey'iego i Brendana Behana, jako że ich sztuki były wystawiane krótko i wyłącznie jeden raz, podczas gdy sztuki Wilde'a, Shawa i Becketta cieszyły się rosnącą popularnością i były wystawiane wielokrotnie. Beckett wywarł ogromny wpływ na powojenną i późniejszą Polskę, ponieważ jego sztuki i ich interpretacje zapewniły apolityczną przestrzeń dla egzystencjalnej i intelektualnej debaty o miejscu polskiego teatru we współczesnej Europie.

Książka prezentuje więcej teatralnych upadków niż wzlotów. W latach dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku sztuki Friela nie stały się wielkimi produkcjami, jakimi z pewnością miały szansę być. Jak można się przekonać, podczas gdy badania Friela nad pamięcią i językiem wydawały się publiczności nieokrzesane, to wystawiane pod koniec wieku sztuki dramaturgów Martina McDonagha i Conora McPhersona, odpowiednio *The Cripple of Inishmaan* i *The Weir*, osiągnęły rozgłos, który wcześniej powinien był osiągnąć Friel. Jednakże, ci dwaj dramaturdzy mieli współczesność po swojej stronie i ich sztuki prawdopodobnie odpowiadały pragnieniu Polaków, żeby zobaczyć „polskie historie” w „miejscach podobnych do Polski”, gdzie wielki dramat rozgrywał się w malowniczych sceneriach. Sztuki te stworzyły nową perspektywę twórczą polskiego teatru w sposób niewidziany od czasów Shawa. Od przełomu tysiącleci pokolenie irlandzkich dramaturgów daje polskiej publiczności dużo do myślenia i z pewnością tak samo będzie się działo w przyszłości.

Moja praca nad tym projektem doprowadziła także do napisania kilku artykułów:

- I. Never Quite There. Irish Plays in Poland 1955-1999. *Litteraria Pragensia* 25/50 (2015): 6-14.
- II. The Era of Tadeusz Pawlikowski and Irish Theatre. *Studi irlandesi. A Journal of Irish Studies* 5 (2015): 37-48.
- III. Angst and Expectations. The First Stage Production of Samuel Beckett's *Waiting for Godot* in Poland. *Translation Ireland* 19/2 (2014): 29-36.

- IV. Polska premiera *Wesołka* Johna Millingtona Synge'a. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica* 24/2 (2014): 73-82.
- V. Singing Regrettable Necessities – The Staging of Brendan Behan in Poland. [W:] *Text – Meaning – Context. Cracow Studies in English Language, Literature and Culture*. Vol. 9, red. Elżbieta Chrzanowska-Kluczevska i Władysław Witalisz. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford: Peter Lang, 2014, 95-104.
- VI. Taking Sides And Affixing Blame. Polish Stage Productions Of Shaw's *Mrs Warren's Profession* 1907-1952. *SHAW. The Annual Of Bernard Shaw Studies* 33 (2013): 122-133.
- VII. Shelley Won't Save Either The Cockerel Or Us. The Staging of Sean O'Casey in Post-war Poland. [W:] *Manipulation in Translation*, red. Joanna Janecka i Magdalena Kizeweter. Warszawa: SWPS, 2009, 53-63.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

1. Moja praca o odbiorze teatru irlandzkiego w Polsce doprowadziła także do zainteresowań badawczych na temat wystawiania szkockiego teatru w Polsce, których wynikiem były następujące artykuły:

- I. Meritocracy on a Desert Island. The Staging of J.M. Barrie's *The Admirable Crichton* in Poland in the Years 1921-1958 [W:] *Scottish Culture: Dialogue and Self-Expression*, red. Aniela Korzeniowska i Izabela Szymańska. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper (2016), 125-132.
- II. Poland's First Stage Adaptations of Arthur Conan Doyle's Sherlock Holmes. [W:] *Scotland in Europe / Europe in Scotland*, red. Aniela Korzeniowska i Izabela Szymańska. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper, 2013, 110-116.

2. Przez kilka lat byłem zaangażowany w tłumaczenie i badanie powstałego pod koniec siedemnastego wieku poematu Anny Stanisławskiej pt., *Transakcyja albo Opisanie całego życia jednej sieroty przez żalosne treny od tejże samej pisane roku 1685* (krótki angielski tytuł: *Orphan Girl*). Żadnej innej polskiej pracy literackiej nie sposób porównać do poetyckiej autobiografii Stanisławskiej, a przekład poetycki poematu kładzie nacisk na sposób w jaki bohaterka opisała swój los. Przekład jest poprzedzony przez wprowadzenie naukowe i komentarz, które umiejscawiają dzieło w ramach literackich i historycznych. Książka została opublikowana w Polsce w roku 2013, następnie publikacji podjęło się wydawnictwo Iter Press Toronto we współpracy z Arizona Center for Mediaeval and Renaissance Studies (styczeń, 2016).
3. Opublikowałem także niedawno angielski przekład *Trenów* Jana Kochanowskiego (styczeń, 2016), razem z wprowadzeniem i komentarzem. To nowe tłumaczenie pokazuje, jak Kochanowski przewycięża ograniczenia językowe, aby wyrazić osobisty żal poprzez poetyckie odkrywanie tradycji łacińskiej literatury konsolacyjnej, szeroko rozpowszechnionej w czasach Cesarstwa Rzymskiego. Moją komentarz ma na celu pokazanie, jak każde wykrzyknienie, pytanie i wołanie ma swoje źródła w literaturze klasycznej. Ponadto w swoim komentarzu zwracam uwagę na to, że Kochanowski nie tylko dużo zapożyczył z dzieł Cyserona, Seneki, Plutarcha i Statiusa, nad pracami których rozmyślał, ale także przyglądał się przykładom lamentacji obecnej u Homera i w tragedii greckiej. Kochanowski był szczególnie zainteresowany nieuniknionym uniwersalizmem żalu i żałoby, a jego mieszanka biblijnych i klasycznych aluzji mówi o tym, że ludzkim przeznaczeniem jest cierpienie na ziemi i nadzieja na lepsze życie w innym świecie. Taka wizja doprowadziła go do wykorzystania motywów obecnych w greckich epigramatach z *Planudean Anthology* i łacińskich epitafiach. Celem mojego komentarza jest pomoc czytelnikom w zrozumieniu motywów kreatywnych obecnych w *Threnodies*, a w szczególności tradycji klasycznej, w ramach której pisał Kochanowski, dlatego też poszukiwanie klasycznego i osobistego świata poety dominuje w moim podejściu do tłumaczenia *Trenów*. Mam nadzieję, że moje próby odniesienia się do tych elementów treści, chociaż w części przekazują ducha, w którym Kochanowski stworzył wielką literaturę.
4. W swoich pracach zajmowałem się także analizą procesu tłumaczenia poezji i

nauczania tłumaczenia. W jednym z ostatnich artykułów *The Case for Creativity and Literalism in Practical Translation Classes. Anglica. An International Journal of English Studies* 24/2 (2015): 129-138, razem z Magdaleną Kizeweter (Zob. Oświadczenie 1.) badamy znaczenie wiedzy o danym temacie ze strony studentów w nauczaniu tłumaczenia prozy. W innym artykule o tłumaczeniu poezji argumentuję, że uwzględnienie kulturowej zmiany często stoi w sprzeczności z umiejscowieniem poezji w świecie kultury. Tym samym utrzymuję, że *poezja przywołuje do siebie kultury, poezja się nie dostosowuje* (w: Conversation with Agnieszka Osiecka. w: Grzegorzewska Małgorzata, Korzeniowska Aniela (red). *DUET Encounters*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego 2008), 159-165. W następujących artykułach badam i omawiam wyzwania, które towarzyszą tłumaczeniu polskiej poezji z perspektyw literackiej krytyki i tradycji: Translating C. K. Norwid's 'Spartakus'. In: *Warsztaty Translatorskie / Workshop on Translation 4*, red. R. Sokoloski, H. Duda, J. Klimek, K. Klimkowski. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL; Ottawa: Slavic Research Group – University of Ottawa, 2007), 161-170 oraz “Bringing it All Home. On Translating Kazimierz Wierzyński's *Laur Olimpijski*.” W: *Relevance Studies in Poland*, red. Aniela Korzeniowska i Małgorzata Grzegorzewska. Instytut Anglistyki, Uniwersytet Warszawski: Warszawa (2005), 305-313. W obu artykułach opowiadam się za tłumaczeniem na rzecz utrwalenia narodowej i międzynarodowej reputacji poety. Na temat cyklu wierszy *Laur Olimpijski* Kazimierza Wierzyńskiego piszę, że jego zapomniana praca zasługuje na odzyskanie należnego jej miejsca w kanonie literatury światowej, oraz że powinna być inspiracją dla sportowców, zwłaszcza polskich, którzy co cztery lata starają się zapisać w historii olimpijskiej. Ośmielam się tutaj dodać, że tłumaczenie może odgrywać kluczową rolę w przywróceniu świetności temu cyklowi wierszy.

5. Ostatnio napisałem ważny artykuł encyklopedyczny o Skamandrytach i Julianie Tuwimie: *Enzyklopädie juedischer Geschichte und Kultur*. J. B. Metzler: Stuttgart/Weimar (2014), 500-504.
6. Interesuję się irlandzkim folklorem i poezją irlandzkiego poety Dáithí Ó hÓgáin. Dzięki tym zainteresowaniom mogłem prowadzić badania nad tożsamością i lokalnością w poezji i tradycjach folklorystycznych. Na ten temat zostały opublikowane następujące artykuły:

- I. Shades of Arthur: The Irish Legend of Conaire. *Acta Philologica* 45 (2014): 7-14.
- II. Creating Spaces. A Celebration of the English Poetry of Dáithí Ó hÓgáin. [W:] *Sean, nua agus síoraíocht (a festschrift for Dáithí Ó hÓgáin)*, red. Ríonach uí Ógáin, William Nolan i Éamonn Ó hÓgáin. Dublin: Coiscéim, 2012, 42-51.
- III. The Wandering of Ulysses – An Irish Odyssey. [W:] *English Language Literature and Culture. Selected Papers from the 13th PASE Conference*, red. Jacek Fisiak, Radosław Dylewski, Dagmara Krzyżaniak. Poznań: Adam Mickiewicz University, 2006, 122-134.
- IV. *Dwellings of Poetry in Dáithí Ó hÓgáin's Footsteps from another World*. [W:] *PASE Papers in Literature, Language and Culture. Part One: Papers in Literature and Culture*, red. Grażyna Bystydzieńska, Emma Harris i Parick Lyons. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2005, 155-165.

* w przypadku, gdy osiągnięciem tym jest praca/prace wspólne, należy przedstawić oświadczenia wszystkich jej współautorów, określające indywidualny wkład każdego z nich w jej powstanie

6. Bieżące i przyszłe projekty

1. Poezja Skamandrytów niezmiennie pozostaje w kręgu moich zainteresowań. Zamierzam przygotować zbiór wybranych wierszy Jana Lechonia w moim przekładzie, razem z wprowadzeniem i komentarzem.
2. Obecnie przygotowuję angielskie krytyczne opracowanie sztuki Leona Kruczkowskiego *Juliusz i Ethel* (1954). Kruczkowski był jednym z niewielu polskich pisarzy, którzy

publicznie wyrażali swój protest przeciwko złym traktowaniu Żydów przez rząd polski w latach poprzedzających drugą wojnę światową. Sztuka ta była po raz pierwszy wystawiona w Warszawie w roku 1954, a tytułowi Julius i Ethel przedstawiali małżeństwo Rosenbergów jako ofiary politycznego oportunisty ze strony rządu USA. Spektakl był wystawiony w czasach, gdy tworzenie dramatu w powojennej Polsce podlegało ostrej krytyce ze strony nurtu realizmu socjalistycznego, a sama sztuka była bardzo propagandowa. Oferowała eksplorację i ocenę wydarzeń i okoliczności, które doprowadziły do aresztowania i stracenia Rosenberów. Sposób, w jaki sztuka została odebrana w Polsce odzwierciedla także fascynację śledztwem w sprawie Rosenbergów, jako że rozpaliła ona dyskusję na temat miejsca i roli żydowskich autorów i intelektualistów w powojennej Polsce. Zaprezentuję moją pracę na konferencji *Representing Jewish History in European and American Popular Culture, Museums and Public Spaces*. Konferencja ta planowana jest na 16 – 18 maja 2016 r. w Warszawie.

3. Przez ostatnie dwa lata byłem także zaangażowany w tłumaczenie dla **Pracowni edytorstwa źródeł** (Wydział “Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego) korespondencji Jana Dantyszka. Jest to baza danych, gromadząca dane inwentarzowe dotyczące całej korespondencji Dantyszka. Część listów prezentowana jest także w przeszukiwalnej wersji pełnotekstowej. Kiedy wszystkie listy zostaną udostępnione w formie tekstowej, publikacja ta przekształci się w *Corpus of Ioannes Dantiscus' Correspondence*. Praca nad tym trwa.
4. Seria wydawnicza *The Other Voice* zleciła mi tłumaczenie i zaprezentowanie naukowego wprowadzenia do drugiej części poematu Anny Stanisławskiej, który ma zostać opublikowany w roku 2017/18.
5. *Sarmatian Review* zlecił mi zrecenzowanie do wydania w sierpniu 2016 pracy Franciszki Urszuli Radziwiłłowej, *Selected Drama and Verse*. Przetłumaczone przez Patricka Johna Cornessa. Redakcja Patricka Johna Cornessa i Barbary Judkowiak. Wprowadzenie Barbary Judkowiak. *The Toronto Series 37 (The Other Voice in Early Modern Europe)*. *Medieval and Renaissance Texts and Studies*, t. 478. Toronto, Ontario and Tempe, Arizona: Iter Academic Press (Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies).

Podsumowanie

Mam nadzieję, że udało mi się wykazać, że moje publikacje na temat Jana Kochanowskiego, Anny Stanisławskiej i Skamandrytów w dużym stopniu przyczyniły się do promowania literatury polskiej. Moje książki i artykuły o irlandzkim teatrze w Polsce miały na celu prześledzenie dialogu kulturowego pomiędzy Polską i Irlandią. Mam zamiar poszerzać moje horyzonty i uzyskać stypendium na rozwijanie moich zainteresowań badawczych dotyczących literatury.

Moje zainteresowanie literaturą polską i jej przekładem na angielski trwa od czasów moich studiów magisterskich. Obecnie jestem członkiem obu społeczności – irlandzkiej i polskiej, mogę więc powiedzieć, że moje doświadczenie kultury polskiej jest autentyczne. Myślę, że ma to duży wpływ zarówno na moje przekłady (w sensie tłumaczonych utworów), jak też i na podejście do tego procesu, które oparte jest na coraz głębszym zrozumieniu źródeł tłumaczonych przeze mnie utworów. Z tej wiedzy i doświadczenia kultury polskiej czerpię również w swojej pracy naukowej – jedną z tez mojej monografii było stwierdzenie, że rzeczywiste przyjęcie dramatów irlandzkich w Polsce rozminęło się z oczekiwaniami opartymi na nie do końca uzasadnionym przekonaniu o podobieństwach doświadczeń Irlandii i Polski. Przekonania tego nabrałem po wnikliwej analizie wielu tekstów źródłowych, która nie byłaby możliwa bez pogłębionej znajomości polskich realiów. Ponieważ odbiorcami moich publikacji są czytelnicy anglojęzyczni, praca moja przyczynia się do dialogu międzykulturowego.

Jak wspomniałem powyżej, w dalszej mojej pracy zamierzam nadal zajmować się przekładem i krytycznym opracowaniem dzieł literatury polskiej, co stanowić będzie kontynuację tego dialogu.

Barry Heare

Warszawa 08.01.2016